

Psykologer, tvang og ledelse

Tor Levin Hofgaard
president i Norsk psykologforening

Det er gått ti år siden psykologer i Norge fikk mulighet til å være faglig ansvarlige for vurdering av bruk av tvang. I Tidsskriftet ble det i desember og januar stilt spørsmål ved om psykologene har utgjort en forskjell for pasientene i psykisk helsevern. Det ble påpekt at Psykologforeningen ikke har tatt noe initiativ til å finne ut om pasientene har merket noen endring på disse ti årene.

Det er ikke vanskelig å forstå behovet for evaluering av praksis. Våre fagetiske retningslinjer og pålegg fra det offentlige krever at vi skal drive evidensbasert. For å gjøre det må vi kontinuerlig evaluere behandlingen, og justere den i tråd med tilbakemeldingene. Rent generelt bør vi alltid gjøre dette, også når vi gjør vurderinger av tvang, og behandler pasienter underlagt tvang. Et eget forskningsprosjekt for å belyse psykologers spesifikke, historiske bidrag til behandlingshverdagen ved avdelinger der tvang er blitt benyttet de siste ti år, mener jeg derimot er en meningsløs, hvis ikke umulig, psykometrisk øvelse.

Det er godt dokumentert at tverrfaglighet er bra for pasientene. Og mantraet til alle, fra myndigheter til brukerorganisasjoner, er å etterstrebe tverrfaglighet. Dette var også en viktig grunn til at Stortinget vedtok at det måtte være psykologspesialister på alle avdelinger godkjent for bruk av tvang. Psykologer skulle kunne sikre tverrfaglighet i et felt der kun én faggruppe til da hadde hatt monopol.

At vi som psykologer bidrar til slik tverrfaglighet, er det ingen grunn til å tvile på. Psykologenes utgangspunkt er menneskets utvikling og generelle psykologiske mekanismer. Vi er trent til å reflektere over komplekse transaksjonsmodeller der samfunn, systemer, biologi, kultur og relasjoner samspiller og skaper tanker, følelser og handlinger. Og vi skal benytte denne refleksjonen til å gi dem som søker å endre sitt liv, en skreddersydd behandling som er brukerfokuser, forskningsbasert og tuftet på klinisk erfaring. Psykologens fremste verktøy for dette er kommunikasjon og relasjon.

Målet om frivillighet før tvang er et mål jeg deler. Vi har fortsatt en jobb å gjøre når det gjelder å sikre *riktig* bruk av tvang. Det kommer til syne ved den store variasjonen i tvangsbruk både innad i og mellom helseforetak. Men å forvente at psykologene alene skal redusere antall tvangsinnleggelse, er en vanskelig bestilling. Psykologer er underlagt de samme rammebetingelser som psykiaterne. Det er de samme lovkrav og kriterier de skal vurdere ut ifra, og det er den samme vurderingen av om kriteriene er tilfredsstillende. En alvorlig sinnslidelse er ikke noe annet for en psykiater enn for en psykolog. Vurderingene om hvorvidt behandling nytter, eller om fare for alvorlig forverring er til stede, er heller ikke så ulike.

Det som er forskjellig, og som utgjør et vesentlig element for pasientene, er *hvordan* man forklarer de psykiske lidelsene, og dermed også *hvordan* man tenker om prognose og behandlingstiltak. Psykologiens mange innfallsvinkler utfyller her psykiatriens på mange måter.

Jeg er fortsatt overbevist om at ledelse er nøkkelen til å skape endring, også i bruk av tvang. Og veien til varig forandring, både når det gjelder måten pasientene blir møtt på, behandlingstilbud og fagutøvelse, går gjennom å ta ledelse. At ledelse er en nøkkel, er åpenbart når vi vet at enkelte sykehus har halvert bruken av tvang på få år, mens omfanget er stabilt eller økende andre steder. Halveringen skyldes ikke at psykiatere er byttet ut med psykologer, eller at psykologene har skjøvet noen til side. Det skyldes ene og alene at lederne har *prioritert* redusert tvang, og benyttet målrettet metodikk og incentiver.

Jeg mener vi nå må se fremover. Vi bør evaluere dagens praksis, gjerne i samarbeid med Erfaringskompetanse. no og andre fagmiljøer som har gode analyseverktøy. I tillegg bør vi stimulere til forskning rundt tvangsbruk, vi bør sette oss sammen med dem som har fått dette til, snakke med dem, lære av dem, og ta med oss dette dit vi jobber. Og vi bør sammen med universitetene stimulere til at psykologer løftes inn i ledelsesmodus. Psykologer har gode forutsetninger til å bli gode, moderne ledere.